

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Studijní program: Etika a kultura v mediální komunikaci

Maryna Kovalova

Etika zobrazování ukrajinských
uprchlíků

Bakalářský projekt

Vedoucí práce: doc. MgA. Jan Motal, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem tento bakalářský projekt vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedenou literaturu a další zdroje.

V Olomouci, dne 15. 4. 2024

Maryna Kovalova, v.r.

Chtěla bych poděkovat své rodině za podporu z Ukrajiny, mému vedoucímu doc. MgA. Janu Motalovi, Ph.D. za veškeré rady ohledně teoretické části práce, Mgr. Veronice Müllerové za pomoc při tvorbě praktické části práce, mým spolužákům za to, že pro mě bylo potěšením s nimi tyto tři roky studovat, a doc. Mgr. et Mgr. Jaroslavu Francovi, Th.D. za to, že kdysi dal šanci sedmnáctileté Ukrajince se špatnou češtinou.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Stereotypizace a dehumanizace v médiích.....	8
1.1 Stereotypizace.....	8
1.2 Dehumanizace	10
2 Obraz uprchlíků a národnostních menšin v českých médiích	13
2.1 Romové.....	13
2.2 Vietnamci	15
2.3 Muslimové.....	16
2.4 Shrnutí kapitoly	18
3 Zásady etického zobrazování uprchlíků v médiích	20
3.1 Funkce žurnalistiky	20
3.2 Etika v médiích.....	21
3.3 Zásady etického zobrazování uprchlíků	23
3.4 Potterbox.....	24
3.5 Desatero: Jak by novinář měl zobrazovat uprchlíky, migranty nebo národnostní menšiny	30
4 Specifika zobrazování ukrajinských uprchlíků.....	32
4.1 Ukrajinci v ČR před rokem 2022	32
4.2 Česká politika	33
4.3 Stereotypy o Ukrajincích v Česku.....	35
4.4 Vztah Čechů k Ukrajincům po začátku totální invaze	36
4.5 Analýza článků	37
5 Mediální výstup	45
Závěr	46
Anotace	48

Abstract.....	49
Bibliografie	50

ÚVOD

Válka Ruska proti Ukrajině způsobila nejrychlejší nárůst počtu uprchlíků od druhé světové války. Ke konci roku 2022 stoupl počet uprchlíků z Ukrajiny až na 5,7 milionu¹, což je jedna osmina populace Ukrajiny, kterou k 1. únoru 2022 odhadoval státní statistický úřad Ukrajiny² na 41,1 milionu lidí bez dočasně okupovaného poloostrova Krym.

Česká republika se stala dočasným domovem pro více než půl milionu³ ukrajinských azylantů. S velkou migrační vlnou přišly nové problémy, se kterými se Češi potýkají ve všech sférách života.

Moje práce je věnována českým médiím, která od začátku války na Ukrajině řeší otázku etického zacházení se svými novými spoluobčany, a Ukrajincům v České republice, kteří v těchto médiích vystupují a často se potýkají s neetickým zobrazováním.

Téma je pro mě hodně osobní. I když nejsem uprchlice, protože jsem se s totální invazí Ruska na Ukrajinu setkala již v České republice, stejně jsem několikrát českým médiím poskytovala rozhovory o válce ve své zemi.

Cílem teoretické části práce je vymezení zásad pro zobrazování uprchlíků v médiích a analýza etické reprezentace uprchlíků v českých médiích v letech 2022–2024.

---

¹ UNHCR, „*Global Trends Report 2022*,“ <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022> [citováno 07. 12. 2023].

² UKRAJINSKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, PTOUKHŮV INSTITUT PRO DEMOGRAFII A SOCIÁLNÍ STUDIA NÁRODNÍ AKADEMIE VĚD UKRAJINY, „*Чисельність населення по регіонах (за оцінкою) на 1 лютого 2022 року та середня чисельність у січні 2022 року*,“ http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp [zveřejněno 01. 02. 2022, citováno 07. 12. 2023].

³ DLUBALOVÁ, Klára, „*V České republice je aktuálně 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny*,“ <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx> [citováno 24. 12. 2023].

Práce se skládá z pěti kapitol. První bude věnována stereotypizaci a dehumanizaci různých skupin v médiích. Ve druhé je pojednáváno o obrazu třech menšin: Romů, Vietnamců a muslimů v českých médiích. Třetí kapitola zahrnuje informace o funkci žurnalistiky a analýze etiky při zobrazování uprchlíků a migrantů. Čtvrtý oddíl bude věnován konkrétně Ukrajincům v České republice a analýze jejich zobrazování v médiích v kontextu kriminality. Poslední kapitola této práce obsahuje popis praktické části.

1 STEREOTYPIZACE A DEHUMANIZACE V MEDIÍCH

Média odrážejí (a také formují) náladu společnosti v určité zemi a její postoj k určitým skupinám lidí. Evidentně v médiích kterékoli země má každá skupina svou roli, svůj kulturní kód a vlastní image, které se občas neshodují s tím, jak se ta či ona skupina prezentuje mezi „svými“.

Tato kapitola bude věnována stereotypizaci různých skupin v médiích a dehumanizaci, která z ní plyne.

1.1 Stereotypizace

Menšiny či etnické skupiny jsou často vnímány majoritní společností jako „ty druhé“ kvůli svým odlišnostem. Mohou se tak stávat objektem stereotypizace, ke které mohou napomáhat i média.⁴

Stereotypizací se rozumí proces výrazně hodnotícího zobecňování, vytváření názorů a postojů k chování či očekávání určitých skupin či jednotlivců. Stereotypy jsou nedílnou součástí našeho života v společnosti a důležitým nástrojem pro orientaci. Pomáhají nalézat podobnosti mezi novými a známými situacemi či lidmi prostřednictvím zjednodušení. Tím umožňují ušetřit čas na analýzu každé situace zvlášť. Avšak stereotypy mají i své zápory: mohou být nebezpečné a vést k sexistickým, rasovým, etnickým nebo jiným předsudkům.⁵

Mediální sdělení často představují jednotlivce jako zástupce různých sociálních skupin, ať už reálných nebo fiktivních. Těmto jednotlivcům

---

⁴ BARTUŠKOVÁ, Tereza. *Reprezentace Vietnamců v českém tisku*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. 2009, s. 22.

⁵ JIRÁK, Jan, „O stereotypch v médiích aneb Svět, který vidí média. Národní pedagogický institut České republiky,“ <https://clanky.rvp.cz/clanek/284/O-STEREOTYPECH-V-MEDIICH-ANEH-SVET-KTERY-VIDI-MEDIA.html> [zveřejněno 13. 09. 2005, citováno 14. 12. 2023].

přisuzují charakteristiky spojené se skupinovou identitou, čímž formují stereotypy. Média nejen odráží, ale i aktivně formují společenskou realitu pomocí obsahu, který rezonuje s očekáváními a hodnotami publika, a podle vlastních interních pravidel zpracování založených na takzvané mediální logice. Tato logika často zahrnuje zjednodušující stereotypy, které mohou být přijaty jako fakt nebo norma, zejména v masových médiích, kde publikum nemá vlastní zkušenost se zkoumanou skupinou. Studie ukazují, že mediální prezentace různých skupin a jevů má tendenci marginalizovat a zjednodušovat problémy, často s nádechem nadřazenosti nebo pobídkou k dobročinnosti, aniž by se hlouběji zabývala jejich skutečnou podstatou.⁶

Stereotypy lze rozdělit⁷ podle trojího dělení. Za prvé lze je rozdělit na pozitivní a negativní podle toho, zda přisuzují dané skupině žádoucí nebo nežádoucí vlastnosti. Příkladem negativního stereotypu je tvrzení, že „Romové jsou leniví a nezaměstnaní“, zatímco pozitivním stereotypem je víra, že „Japonci jsou pracovití a disciplinovaní“, žádné z těchto tvrzení vůbec nemusí být pravdou. Druhé dělení se týká implicitních a explicitních stereotypů. Explicitní stereotypy jsou otevřeně vyjádřené, ku příkladu když člověk z vesnice řekne, že „všichni obyvatelé velkých měst jsou namyšlení a povrchní“, jedná se o explicitní stereotyp úspěšných lidí, kteří bydlí ve velkoměstech. Implicitní stereotypy jsou vnitřně uvědomované a mohou se projevit i v chování, i když lidé explicitně odmítají stereotypní pohled. Třetí dělení zahrnuje autostereotypy, které jsou představami o vlastní skupině, a heterostereotypy, které jsou představami o cizí skupině.

---

⁶ JIRÁK, Jan, „O stereotypech v médiích aneb Svět, který vidí média. Národní pedagogický institut České republiky,“ <https://clanky.rvp.cz/clanek/284/O-STEREOTYPECH-V-MEDIICH-ANEH-SVET-KTERY-VIDI-MEDIA.html> [zveřejněno 13. 09. 2005, citováno 14. 12. 2023].

⁷ KOUTECKÁ, Dana. *Stereotypy a stereotypizace jako téma mediální výchovy*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2016, s. 10–11.

Například autostereotypem může být tvrzení Ukrajinců, že „každý Ukrajinec má rád boršč“, zatímco heterostereotypem je přesvědčení Čechů, že „Ukrajinci jsou alkoholici“.

Podle profesora Jana Jiráka, podstatným důvodem, proč je třeba si mediálních obsahů všimnout, jsou tušené a předpokládané dopady médií na společnost a postoje a chování jejích členů. Jednou z vlivných hypotéz o účincích médií je hypotéza o mediální „naturalizaci“ předkládaných hodnot. Tím, že média nabízejí nějaké obsahy (a s nimi nějaké hodnoty), vzbuzují dojem, že příslušné obsahy, jevy, soudy a hodnoty jsou samozřejmé, snad až přirozené.⁸

1.2 Dehumanizace

Stereotypizace a dehumanizace jsou navzájem propojené jevy v mediálním diskurzu. Pod pojmem dehumanizace (nebo český odlidštění) se rozumí⁹ popírání lidských vlastností u skupiny či jednotlivce. Existují různé názory ohledně dehumanizace a na tento jev se určitě nelze dívat pouze z jedné strany. Dehumanizace může být pomocným nástrojem např. ve válce¹⁰, ale zároveň může vést ke krutým důsledkům, jako je ku příkladu genocida.

---

⁸ JIRÁK, Jan, „O stereotypch v médiích aneb Svět, který vidí média. Národní pedagogický institut České republiky,“ <https://clanky.rvp.cz/clanek/284/O-STEREOTYPECH-V-MEDIICH-ANEH-SVET-KTERY-VIDI-MEDIA.html> [zveřejněno 13.09.2005, citováno 14. 12. 2023].

⁹ HASLAM, Nick, „Dehumanization: An Integrative Review“ *Personality and Social Psychology Review* 10(3):252.

¹⁰ SKOROCHOD, Kateryna, „Особливості дегуманізації в умовах гібридної війни: на прикладі ставлення населення до російських солдатів – учасників російсько-української війни,“ *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*, 4(2021): 23–32.

Ve své práci *Dehumanization and Infrahumanization* Nick Haslam a Steve Loughnan rozdělují dehumanizaci na explicitní (silnější) a implicitní (také *infrahumanization*) (slabší).¹¹

Dehumanizace se týká procesu, ve kterém jednotlivci nebo skupiny ztrácejí lidské vlastnosti a jsou vnímáni jako méněcenní nebo nehodní lidské důstojnosti. Za příklad explicitní dehumanizace je možné považovat vztah Ukrajinců k ruským vojákům, které Ukrajinci považují za skřety.

Dehumanizaci lze také pozorovat ještě jemněji v implicitních asociacích, které lidé mají o sociálních skupinách. Například modelky jsou vnímány spíše jako figuríny na oblečení než jako člověk, který má vlastní emoce a pocity.

Infrahumanizace se odkazuje na proces, ve kterém jsou jednotlivci nebo skupiny vnímány jako méně lidské, než jaké jsou ve skutečnosti. Ale je mírnější než explicitní dehumanizace a může být zaměřena na specifické vlastnosti nebo aspekty lidské existence. Například jedna skupina může *infrahumanizovat* druhou tím, že ji považuje za méně inteligentní, méně citlivou na bolest nebo méně morální. Infrahumanizace může být použita k ospravedlnění diskriminace, nerovnosti nebo zneužívání.

Dehumanizace je také strategie, kterou často používají lidé s mocí. Kvůli svému postavení čelí situacím, ve kterých musí učinit rozhodnutí způsobující utrpení ostatních. Strategie dehumanizace může snížit psychický stres, který tito vůdci zažívají.

„Dehumanizace je však často spojena s nárůstem násilí a postoji ospravedlňujících újmu vůči členům vnější skupiny. To vede ke zhoršování meziskupinových vztahů, snižování ochoty pomáhat a podporovat se a k omlouvání násilí (i ve formě masových vražd). Genocida a myšlenka

---

¹¹ HASLAM, Nick, LOUGHNAN, Steve, „*Dehumanization and Infrahumanization*,“ *Annual Review of Psychology*, 65(2014): 406.

eliminace údajně nebezpečných vnějších skupin je často důsledkem dehumanizace, která umožňuje členům vnitřní skupiny ospravedlnit své činy.“¹²

Rozsah dehumanizace závisí na tom, jak nízké (low) je vnímání vnější skupiny. Bezdomovci, narkomani, imigranti – všichni mohou být cílem dehumanizace. Dehumanizace nezahrnuje všechny vnější skupiny, ale zaměřuje se na ty konkrétní, které jsou považovány za nejnižší (low-low). Tento jev přesahuje pouhá slovní tvrzení. Pomáhá nám pochopit fyziologické aspekty dehumanizace. Studie naznačují, že dehumanizace je spojena se znechucením (insula) a strachem (amygdala). Nejde jen o lhostejnost, ale také o emocionální odpor.¹³

Podle doc. Jana Motala¹⁴ jsou opakem dehumanizace osobní příběhy, kontext, zobrazování druhého jako člověka s osobní historií, s vlastními nadějemi a touhami. „Experimentální výzkumy sociálních psychologů dokazují, že osobní příběh, setkání a personalizace mohou obrousit hrany konfliktu a otevřít prostor pro vzájemné porozumění.“

To znamená, že média, aby se vyhnula dehumanizaci (infrahumanizaci) menšin, musí těmto menšinám věnovat prostor k sebe prezentaci, poskytnout publiku (politický, kulturní, historický, sociální) kontext, nezobecňovat a nestereotypizovat.

---

¹² MOTAL, Jan, „*Dehumanization of Refugees in Media as a Case of Moral Disengagement*,“ *Ethics & Bioethics (in Central Europe)*, 5(2015): 184.

¹³ Tamtéž, s. 185.

¹⁴ MOTAL, Jan, „*Odlidštění*,“ <https://revueprostor.cz/jan-motal-odlidsteni> [citováno 02. 12. 2023].

2 OBRAZ UPRCHLÍKŮ A NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČESKÝCH MÉDIÍCH

Media jsou důležitým politickým nástrojem pro sbírání a šíření různých ideologií a politických postavení ve společnosti. Některá témata spojená s menšinami vyvolávají větší pozornost médií, obzvláště tehdy, když se pro většinovou část společnosti stávají relevantními jako problém, hrozba nebo zdroj zábavy.¹⁵

V této kapitole se pomocí uvedené literatury pokusím analyzovat a porovnat obrazy menšinových skupin lidí v českých médiích: Romů, Vietnamců, muslimů, a v následujících kapitolách Ukrajinců. Vybrala jak etnické a náboženské skupiny, tak uprchlíky a migranty, abych ukázala, co je v jejich mediálním obrazu společné a odlišné.

2.1 Romové

Romové přišli na území habsburské monarchie na počátku 15. století. Jde o nejvíc trvalé žijící menšinu v ČR. Historicky se jako etnikum setkali s represemi a úsilím o jejich asimilaci. Na počátku 90. let došlo k uznání Romů jako národnostní menšiny, avšak jejich sociální postavení se rapidně zhoršilo. Romská menšina v dnešní době čelí problémům, jako je územní segregace a sociální vyloučení. Na mezinárodní úrovni je situace Romů v ČR vnímána s obavami a problematika jejich integrace je sledována

---

¹⁵ VOTAVOVÁ, Jitka, *Romové jako mediální téma*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. 2015, s. 26.

i Evropskou unií. Dle kvalifikovaných odhadů žije na území ČR přibližně 250 tisíc Romů.¹⁶

Společnost NEWTON Media v roce 2013 analyzovala¹⁷ mediální obraz Romů skrze jejich označení v různých mediálních výstupech. Slovo „Rom“ v některém ze svých tvarů se objevilo celkem v 92 % příspěvků, což znamená, že většina novinářů používá oficiální název pro tuto skupinu. Nejčastějším tematickým kontextem, v němž se označení vyskytovalo, byly „protiromské protesty“. Druhým nejčastějším kontextem byla kultura a třetím kriminalita. V 11,5 % studovaných článků se vyskytovaly zmínky o „nepřízřivých občanech“ v kontextu romské menšiny. Slovo „cikán“, které řada Romů vnímá jako hanlivé, zaznamenalo druhý nejvyšší výskyt. Nejčastěji to bylo v kontextu kulturního dění, ale zároveň toto označení bylo použito během popisování aktuálních událostí nejčastěji v souvislosti s protesty proti Romům a s kriminalitou. NEWTON Media to objasňují tím, že v takových případech média zpravidla nechávají nejvíce zaznívat právě hlasy nespokojených či dotčených příslušníků většinové společnosti.

Prezentace menšin v médiích probíhá především z pozice a pohledu majoritní společnosti. To znamená, že dochází k polarizaci společnosti na „nás“ (Češi, česká média) a na „ně“ (cizinci). „Takovýto novinářský postup výrazně ztěžuje přístup příslušníků menšin do médií, protože v takovém případě vůbec nedojde k tomu, že by novinář někomu z dané menšiny poskytl slovo. Příslušníci menšiny tudíž pro takové novináře nepředstavují relevantní a „bezpečný“ zdroj informací.“¹⁸

---

¹⁶ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, „*Romská národnostní menšina*,“

<https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/>

[zveřejněno 21. 10. 2022, citováno 05. 03. 2024].

¹⁷ VODOCHODSKÝ, Ivan, „*Romové v neklidné době*,“ <https://www.newtonmedia.cz/romove-v-neklidne-dobe/> [zveřejněno 27. 09.2013, citováno 04. 04. 2024].

¹⁸ VOTAVOVÁ, Jitka, *Romové jako mediální téma*, s. 25–26.

Analýzy také ukazují, že nejoblíbenější téma, které se vyskytuje spolu s romskou menšinou, je kriminalita, přičemž ve zprávách jsou Romové zachycováni častěji jako pachatelé než oběti. Významným také je, že většina kriminálních zpráv uváděla romskou národnost, když to bylo z hlediska trestného činu nepodstatné.¹⁹

2.2 Vietnamci

Vietnamci začali přicházet do komunistického Československa po roce 1973 v souladu s mezivládní dohodou se Severním Vietnamem na zvyšování kvalifikace.²⁰ V České republice je vietnamská komunita poměrně uzavřená, což znamená, že média často slouží jako hlavní zdroj informací o této skupině. Nicméně výzkumy naznačují, že veřejnost se často setkává s Vietnamci v médiích převážně v kontextu kriminality.²¹

Etnolog Stanislav Brouček zkoumal, jak jsou Vietnamci zobrazováni v médiích.²² Během let 1998 a 1999 analyzoval mediální texty související s Vietnamem, Vietnamci v České republice a vietnamskou kulturou. Tyto texty rozdělil do různých témat a podtémat. Z jeho výzkumu vyplývá, že nejčastěji se média zabývala kriminalitou, což tvořilo 63 % z celkového počtu sledovaných článků. Ostatní témata představovala méně než deset procent, s výjimkou tématu „Vietnam“, které dosáhlo 11 %. Podobné výsledky potvrzují i další studie, které ukazují, že cizinci jsou nejčastěji zmiňováni v souvislosti s negativními událostmi. V rámci tématu „kriminalita“ Brouček identifikoval deset podtémat, jako jsou konflikty mezi

---

¹⁹ VOTAVOVÁ, Jitka, *Romové jako mediální téma*, s. 27.

²⁰ BROUČEK, Stanislav, *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR (první část)*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003, s. 10.

²¹ BARTŮŇKOVÁ, Tereza. *Reprezentace Vietnamců v českém tisku*, s. 3.

²² Tamtéž, s. 52–56.

Vietnamci, ilegální pobyty a padělání dokladů či podvody se značkovým zbožím. Brouček zdůrazňuje²³, že tato zjištění nelze automaticky interpretovat jako odraz skutečnosti, neboť by bylo nutné porovnat míru kriminality mezi Vietnamci s majoritní populací a dalšími imigračními skupinami. Vypadá to tak, že kriminalita Vietnamců v České republice je pro média nejatraktivnějším tématem v souvislosti s touto skupinou obyvatel.

Stanislav Brouček kritizuje česká média za to, že ve srovnání s podezřelými z majoritního obyvatelstva často uvádějí Vietnamce plnými jmény nebo je označují jako „Vietnamce“ či jako „Asiaty“. Podle něj odborníci a publicisté respektují aktuální trendy v imigraci do České republiky, ale u majoritního obyvatelstva mohou existovat i nepřátelské nálady vůči cizincům, zejména vůči čínskému etniku.²⁴

2.3 Muslimové

Podle knihy *Muslimové v Česku*, byl islám prezentován především jako téma související s děním v zahraničí, bez spojení s Českem. Nejčastěji se jednalo o zprávy o zahraniční politice či kriminalitě (či terorismu)²⁵, ve kterých byli muslimové často stereotypně zobrazováni skrz například fotografie arabských teroristů se zbraněmi, demonstrujícího davu nebo žen v nikábu. Není možné polemizovat s tím, že je to také součástí kultury islámských zemí, ale rozhodně to není něco, co by mohlo muslimy celkově

---

²³ BROUČEK, Stanislav, *Imigrace, adaptace, majorita: Český pohled na Vietnamce: (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003, s. 83.

²⁴ BARTŮŇKOVÁ, Tereza. *Reprezentace Vietnamců v českém tisku*, s. 53–54.

²⁵ TOPINKA, Daniel, *Muslimové v Česku*, Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 286–287.

popsat.²⁶ Takto však průměrný český divák nejčastěji vidí muslimský svět v televizních zprávách. Výsledkem takového mediálního obrazu bylo to, že podle výzkumu, provedeného v roce 2006 mělo 60 % Čechů z islámského náboženství strach, a 55 % očekávalo válku Západu a muslimského světa.²⁷

V roce 2015 Česká republika, stejně jako mnoho dalších zemí v Evropě, čelila masivnímu přílivu uprchlíků a migrantů, což vyvolalo to, co se obecně nazývá „uprchlickou krizí“. Tato krize byla především způsobena válkou v Sýrii a v regionech Blízkého východu. Tehdy nejvíce pozornosti v médiích a ve veřejné debatě bylo věnováno muslimským migrantům, zejména kvůli jejich početné přítomnosti a vazbám na konfliktní oblasti, jako je Sýrie. Náboženská identita hrála roli v mnoha aspektech života migrantů včetně toho, jak byli vnímáni ve společnosti, jak byli přijímáni ve svých nových zemích a jak se integrovali do místních komunit. Zároveň existovaly i obavy ohledně možných konfliktů mezi různými náboženskými skupinami a obavy ohledně extremismu.

Tisková zpráva CVVM o výzkumu Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků v září 2015 hlásila: „Polovina české veřejnosti se kloní k názoru, že by ČR neměla přijímat uprchlíky ze zemí postižených válečným konfliktem, 40 % je pro jejich přijetí do doby, než budou schopni vrátit se do země svého původu. Jen velmi malá část občanů ČR (4 %) pak zastává názor, že by ČR měla uprchlíky přijmout a nechat je usadit se zde.“²⁸

Lze také usoudit, že české televizní stanice v té době nejčastěji přinášely informace o muslimech jako o „jiných“ nebo „druhých“, aniž by jim byl dán

---

²⁶ KOVALOVA, Maryna, *Comparison of the image of Muslim refugees from the Middle East from 1989 until 2022 and refugees from Ukraine during the full-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine from February 2022 in the Czech media*. Seminární práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta. 2022, s. 4–5.

²⁷ TOPINKA, Daniel, *Muslimové v Česku*, s. 229.

²⁸ BUCHTÍK, Martin, *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků září 2015*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2015, s. 1.

prostor pro vlastní vyjádření. Zřídka se objevila zpráva, která zdůrazňovala pozitivní skutky muslimů. A také často negativní skutky muslimů byly spojovány s jejich etnicitou nebo náboženstvím.²⁹ Prezentace rasismu vůči těmto skupinám je systematicky nedostatečně reprezentována a redukována na případy diskriminace jednotlivců nebo připisována radikálním skupinám. Kromě toho je zřejmé, že vysílané zprávy opakovaně používají vysoce stereotypní obrazy islámského náboženství a jeho stoupců.³⁰

Podle analýzy *Ve středu pozornosti*³¹ bylo české zpravodajství výrazně zaměřeno na otázky migraci z mimoevropských zemí, zejména pak na země spojované s migrační krizí, přestože v těchto zemích byl poměrně nízký počet migrantů a uprchlíků. Statistiky ukazují, že v roce 2019 bylo pouze 0,2 procenta české populace držiteli mezinárodní ochrany. Vzhledem k absenci vysoce sledovaných domácích kauz spojených s migranty – nebo obecně domácích a specifických mediálních témat souvisejících s migrací se český diskurz výrazně orientoval na hranice EU a potenciální migraci z muslimských zemí. Zajímavým je i to, že se česká média před volbami ve vyšší míře věnují tématu migrace – a právě sledované období bylo předvolební.

2.4 Shrnutí kapitoly

Na příkladu třech výše zmíněných menšin lze usoudit, že média o cizincích v České republice nejčastěji píší v negativních tematických

---

²⁹ TOPINKA, Daniel, *Muslimové v Česku*, s. 275.

³⁰ KOVALOVA, Maryna, *Comparison of the image of Muslim refugees from the Middle East from 1989 until 2022 and refugees from Ukraine during the full-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine from February 2022 in the Czech media*, s. 5.

³¹ POSPĚCH, Pavel, JUREČKOVÁ, Adéla, *Ve středu pozornosti: Mediální pokrytí tématu migrace v České republice, Estonsku a na Slovensku*, Praha: Člověk v tísni, 2019, s. 9.

rámčích. Obvykle migranti jsou představení jako „druzí“, „jiní“ nebo jsou českými media zobrazení v protikladu „my“ (médiá, Češi) a „oni“ (cizinci, uprchlíci, migranti), a to bez ohledu na národnost, náboženství nebo politický kontext. Důvodem takové polarizace je to, že příslušníkům menšin nebyl poskytován přístup k sebe prezentaci v mediích, slovo má jen většinová společnost.

Migranti jsou v médiích nezdědka zobrazováni stereotypně a v kontextu kriminality, přičemž často v těchto situacích, kde národnost pachatele nehraje klíčovou roli. Podobný postoj k cizincům vyvolává pocit nebezpečí a nepřijetí ze strany publika, může vést k dehumanizaci a xenofobii vůči národnostním menšinám.

3 ZÁSADY ETICKÉHO ZOBRAZOVÁNÍ UPRCHLÍKŮ V MÉDIÍCH

3.1 Funkce žurnalistiky

Aby novinář pomáhal demokratické společnosti a přispíval k jejímu prospěchu, měl by usilovat o určité standardy a plnit své profesní úkoly. Mezi funkce žurnalistiky je možné řadit těchto osm nejzákladnějších³²:

1. **Informování:** novinář má povinnost přinášet svému publiku informace, které by v běžném životě potřebovalo a které by mohlo pomoci orientovat se v různých životních situacích.
2. **Nastavení programu:** média rozhodují o tom, na co by čtenář, divák nebo posluchač měl soustředit svou pozornost a co je v daný okamžik nejdůležitější.
3. **Socializace a „vedení“:** média lidi socializují, „vedou“ je a „vychovávají“, směřují a ovlivňují jejich nahlížení na okolí i jejich chování. Tato funkce často souvisí s angažovanou žurnalistikou a existují různé spory, zda média v demokratické společnosti mají právo „vést“, protože občas novináři tuto funkci trestuhodně nezanedbávají.
4. **Integrace:** žurnalistika spojuje různé světy a oblasti života. V minulosti, kdy existovaly jen dva televizní programy a všichni se večer dívali na totéž, bylo jasné, o čem se budou ráno v práci bavit. Tuto integrační úlohu dnes nemá žádné médium. Ale v současné době tato funkce vypadá jinak, zpravidla při velkých událostech, o kterých různá media informují velmi podobně, což má na společnost homogenizující efekt.

---

³² RUSS-MOHL, Stephan, BAKIČOVÁ, Hana, *Žurnalistika*, Praha: Grada Publishing, 2005, s. 21–25.

5. **Zveřejňování:** novináři publikují určité obsahy a problémy, to znamená, že z nich dělají věc veřejnou. V ideálním případě média fungují ve společnosti jako „hlídací pes demokracie“.
6. **Kritika a kontrola:** tato funkce souvisí s předchozí. V demokratické společnosti jsou média čtvrtým (nestatním) pilířem moci, který kontroluje a kritizuje tři statní (zákonodárnou, výkonnou a soudní moci). Kvůli této funkci může být profese novináře nebezpečná v případech, když vláda začíná omezovat nebo potlačovat demokracii ve státě.
7. **Vzdělávání:** i když dnes školy během výuky moc média nevyužívají, podstatnou část všeobecného vzdělání publikum získává právě prostřednictvím masových médií.
8. **Zábava:** média jsou pevnou součástí zábavního průmyslu. Žurnalistika dokáže svému publiku nabídnout nejen napětí, ale i rozptýlení.

3.2 Etika v mediích

Zakládání asociací, vytváření tiskových rad a vypracování etických kodexů bylo posunem směrem k vyšší profesionalitě v oblasti žurnalistiky v reakci na nedostatky masových médií (např. komercializace, nedostatek politické nezávislosti atd.).³³

Denis McQuail píše³⁴ o novinářském etickém kodexu jako o souboru zásad profesního chování, který přijali a kontrolují sami novináři. Podle něj kodexy odhalují hodnoty, které média veřejně prohlašují za vodítka pro svou práci. Většina etických kodexů se také zaměřuje na problematiku poskytování důvěryhodných informací a předcházení zkreslení, zatajování, předpojatostí,

---

³³ MCQUAIL, Denis, *Úvod do teorie masové komunikace*, Praha: Portál, 2009, s. 185.

³⁴ Tamtéž, s. 186–188.

senzačností a porušování soukromí. Tyto kodexy mohou také sloužit k ochraně nezávislosti novinářů před nepatřičným tlakem ze strany vydavatelů a inzerentů a zdůrazňují právo novinářů na utajení zdrojů informací.

Kodexy jsou téměř vždy formulovány na národním základu, ale objevily se i jisté snahy uznat širší význam zpravodajství při mezinárodních událostech. Pod dohledem UNESCO byl vypracován soubor mezinárodních zásad profesionální etiky v žurnalistice, kde se kladl důraz na potřebu podporovat lidská práva, mír, národní osvobození, společenský pokrok a demokracii. Důležitým etickým kodexem novinářů je také Global Charter of Ethics for Journalists zpracovaný Mezinárodní federací novinářů, který byl přijat v roce 2019.³⁵

Jako jeden z mnoha příkladů etických kodexů novinářů (ten má v podstatě každé masmédiu vlastní) v České republice lze jmenovat Etický kodex vypracovaný základě studia mezinárodních i národních dokumentů Syndikátem novinářů ČR³⁶.

Kodifikované normy slouží jako zdroj představy o současných standardech mediálního hodnocení, ale mediální etika je širší pole – nejde pouze o normy a samoregulaci. Etika v médiích je klíčová pro zachování důvěryhodnosti médií a jejich schopnosti plnit svou roli objektivně informovat a ovlivňovat veřejné mínění. Mediální pracovníci se potýkají s různými etickými rozhodnutími, včetně otázek vyváženosti, ochrany soukromí a zacházení s citlivými informacemi. Dodržování etických

---

³⁵ MEZINÁRODNÍ FEDERACE NOVINÁŘŮ, „*Global Charter of Ethics for Journalists*,“ <https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists> [citováno 09. 04. 2024].

³⁶ SYNDIKÁT NOVINÁŘŮ ČESKÉ REPUBLIKY, „*Etický kodex*,“ <https://www.syndikat-novinaru.cz/onas/etika/eticky-kodex/> [citováno 29. 03. 2024].

standardů je nezbytné pro udržení celistvosti a kvality médií, a zároveň pro podporu důvěry veřejnosti v média jako důležitý zdroj informací.

3.3 Zásady etického zobrazování uprchlíků

Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) je definuje jako „kategorií osob chráněnou mezinárodním právem, nacházející se mimo svoji zemi původu kvůli obavám z pronásledování, konfliktu, násilí nebo jiných okolností“.³⁷ Jde o lidi, pro které je vrácení se do domovské zemi nebezpečné, a proto potřebují azyl v zahraničí. Pro uprchlíky existuje zvláštní právní režim chránící jejich práva a označuje se jako „mezinárodní ochrana uprchlíků“. V materiálech pro novináře organizace doporučuje³⁸ při rozhovorech s uprchlíky, aby byli objektivní, lidští, dodržovali zákony, vyhýbali se xenofobii a dali jim možnost se prezentovat. Zdůrazňuje také, že novináři musí mít informovaný souhlas o natáčení a publikaci materiálů, na kterých je dotazovaná osoba identifikovatelná. Někdy zveřejnění jména nebo vizuálních materiálů (ku příkladu u uprchlíků z okupovaných území Ukrajiny může rodina stále zůstat ve své zemi a zveřejnění takových materiálů může způsobit ohrožení jejich života).

---

³⁷ UNHCR, „Uprchlíci“ a „migranti“, <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html> [citováno 04. 04. 2024].

³⁸ UNHCR, „Reporting on Migration and Refugees“, https://www.unhcr.org/see/wp-content/uploads/sites/57/2019/02/Reporting-on-Migration-and-Refugees_ENG-print.pdf [zveřejněno 02. 2024, citováno 04. 04. 2024].

3.4 Potterbox

Abychom mohli etické zobrazení ukrajinských uprchlíků v médiích analyzovat, musíme nejprve pochopit, z jaké strany se na problém díváme. Pomůže v tom Potterbox Ralpa B. Pottera³⁹.

Kreativní etická analýza zahrnuje několik explicitních kroků. Potter Box zavádí čtyři dimenze morální analýzy, aby nám pomohl najít místa, kde dochází k většině nedorozumění. Podle těchto linií můžeme vytvořit akční průvodce.

Účelem Potter Boxu je říci nám, co bychom měli dělat. Co měla média udělat v daném případě, aby byla etická? Dva kvadranty na levé straně popisují „co je“, co média udělala. Ale jsou to pouze počáteční kroky směrem k pravostranným kvadrantům 3 a 4, kde určujeme správnou akci.

1. Uvádíme definici situace.

Do roku 2022 Česká republika jednala s uprchlíky již během velké uprchlické krize v Evropě v roce 2015. Tehdy se novináři poprvé setkali s podobným problémem a dopustili se řady chyb při vytváření mediálního obrazu migrantů z Blízkého východu (jako jsou zobecňování a stereotypizace, o kterých bylo psáno výše). Důvody byly většinou nepochopení a nepřijetí lidí jiné kultury, což ve společnosti vyvolalo šovinistické postoje.

Když v roce 2022 uteklo do Česka více než půl milionu Ukrajinců, bylo patrné, že k těmto lidem měla česká společnost jiný postoj. To lze vysvětlit podobností kultur, náboženství a historií těchto dvou národů, jakožto i skutečností, že před rozsáhlou válkou Ruska proti Ukrajině již na území

---

³⁹ CHRISTIANS, Clifford, FACKLER, Mark, KRESHEL, Peggy, RICHARDSON, Kathy, WOODS, Robert, *Media Ethics. Cases and Moral Reasoning*, New York: Routledge, 2017, s. 3–9.

České republiky bydlelo velké množství ukrajinských námezdně pracujících společně s jejich rodinami.

Česká média stála před etickým dilematem, jak by měla zobrazovat ukrajinské uprchlíky. Dále bych chtěla toto dilema analyzovat a najít řešení, které lze považovat za optimální pro české novináře a za etické ve vztahu k ukrajinským uprchlíkům.

2. Uvádíme hodnoty, které by mohly být nejdůležitější.

Nejpodstatnější hodnoty v dané situaci jsem rozdělila na emocionální a racionální.

Emocionální:

1. Soucit (empatie k lidem, kteří v důsledku války museli opustit svůj rodný domov);
2. Solidarita (soucit s lidmi s podobnými historickými zkušenostmi ohledně ruské agrese);
3. Lidská důstojnost (podle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod⁴⁰, každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno);
4. Respekt (tolerance a přijetí cizí kultury; podle čl. 3 odst. c, h Etického kodexu Syndikátu novinářů České republiky⁴¹, novinář je povinen respektovat soukromí osob, zejména dětí a osob, které nejsou schopny pochopit následky svých výpovědí, nesmí vytvářet ani ztvárnovat námět, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace);

---

⁴⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁴¹ SYNDIKÁT NOVINÁŘŮ ČESKÉ REPUBLIKY, „Etický kodex,“ <https://www.syndikat-novinaru.cz/o-nas/etika/eticky-kodex/> [citováno 29. 03. 2024].

5. Pocit senzace (touha po senzaci často vychází z touhy získat finanční zisk nebo popularitu; podle čl. 1 odst. j Etického kodexu Syndikátu novinářů České republiky⁴², novinář je povinen nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie nebo dokumentu nebo využívat k tomu dobré víry kohokoliv. Nepoctivost prostředků je při tom třeba posuzovat v souvislosti s veřejným zájmem na publikování příslušné informace);

Racionální:

1. Odpovědnost vůči zákonu (každý člověk by měl dodržovat právní předpisy státu. Podle par. 6 odst. 1 Občanského zákoníku, má každý povinnost jednat v právním styku poctivě);⁴³
2. Objektivita (podle čl. 1 odst. c, a čl. 2 odst. g Etického kodexu Syndikátu novinářů České republiky⁴⁴, novinář je povinen dbát na rozlišování faktů od osobních názorů a nezneužívat výsad, plynoucích z povolání novináře, k prezentování svých osobních postojů);
3. Nestrannost (podle čl. 2 odst. c Etického kodexu Syndikátu novinářů České republiky⁴⁵, novinář je povinen nepřijímat žádné hodnotné dary nebo výhody, které by měly souvislost s jeho novinářskou činností, zvláště pak z důvodů zveřejnění nebo zatajení nějaké informace);
4. Pravda (podle čl. 1 odst. b Etického kodexu Syndikátu novinářů České republiky⁴⁶, novinář je povinen respektovat pravdu bez ohledu

---

⁴² Syndikát novinářů České republiky, „*Etický kodex*“, <https://www.syndikat-novinaru.cz/onas/etika/eticky-kodex/> [citováno 29. 03. 2024].

⁴³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁴ Syndikát novinářů České republiky, „*Etický kodex*“, <https://www.syndikat-novinaru.cz/onas/etika/eticky-kodex/> [citováno 29. 03. 2024].

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

- na důsledky, které to pro něj může mít, vyhledávat informace, které slouží všeobecnému zájmu, i přes překážky);
5. Povinnost informovat (práce novináře by měla sloužit k uspokojení veřejného zajmu).

  3. Uvádíme etické principy, na základě kterých etický problém budeme analyzovat.

Ve vztahu k médiím je nejvyužívanějším utilitarismus, cílem kterého je předcházet bolesti a zvyšovat potěšení; dosažení šťastné společnosti.

„Všichni máme rádi požitky a nemáme rádi bolest. Utilitaristická filozofie tuto skutečnost uznává a klade ji za základ morálního a politického života. Maximalizace užitku není jen principem pro jednotlivce, ale také pro zákonodárce. Při rozhodování o tom, jaké zákony a jiná politická opatření přijmout, by vláda měla činit všechno, co přinese pospolitosti jako celku největší štěstí.“⁴⁷

Utilitarismus je sice rozšířený, ale velmi problematický – nemůžeme srovnávat hodnotu různých životů. V žurnalistice, stejně jako v politice, je tento princip využíván především pro úsporu času. Pozornost je věnována velkému počtu lidí dohromady, ne každému jednotlivci. Dle mého názoru jde o princip založený na tzv. „menším zlu“, kdy je snaha pomoci většině společnosti na úkor menšiny.

Podle obrazů už zmíněných menšin v ČR je vidět používání principu největšího užitku. Žurnalisti vytváří obecný obraz pro celou skupinu lidí a formují o této skupině společenský názor. V kontextu novinářské práce může být utilitarismus užitečný, když novinář usiluje o veřejné dobro a snaží se přispět k lepším změnám ve společnosti pro co největší počet lidí.

---

⁴⁷ SANDEL, Michael, *Spravedlnost: Co je Správné dělat*, Praha: Karolinum, 2022, s. 42.

Utilitarismus by však měl být používán opatrně, aby nedošlo k narušení individuálních práv a důstojnosti jednotlivců. Novináři by podle principů etického kodexu, o kterém bylo psáno výše, měli zůstat citliví na etické otázky a dbát na to, aby jejich práce nezpůsobila neoprávněnou újmu jednotlivcům nebo skupinám ve společnosti.

V protikladu užitku, jako druhý etický princip, který můžeme uvést, je láska. Ta je založena na etice péče, která právě zakrývá tento nedostatek utilitarismu.

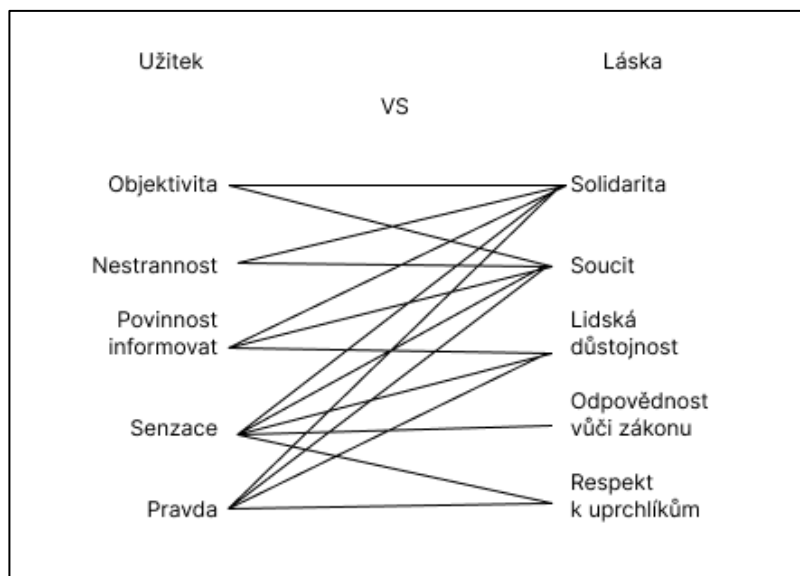
Podle etiky péče Virginii Heldové⁴⁸ musíme poznat, co druhý potřebuje; základem porozumění druhému jsou emoce (sympatie, empatie, citlivost atd.). Tento princip nehledá univerzální ani nestranná řešení; odmítá tradiční rozdělení soukromého a veřejného; chápe člověka ve vztahu, nikoliv jako autonomní bytost.

Na rozdíl od utilitarismu princip lásky nahlíží na člověka jako na jednotlivce, nikoli jako na část skupiny. Etika péče v novinářské práci pomáhá zviditelnit znevýhodněné, snaží se věnovat pozornost potřebám, zkušenostem a důstojnosti lidí, o kterých se píše, a zajistit, aby jejich příběhy byly zachyceny s respektem a empatií.

Konflikt mezi výše uvedenými etickými principy a hodnotami znázorňuje následující infografika:

---

⁴⁸ HELD, Virginia, *Etika péče*, Praha: Filosofie, 2015, s. 15–29.

Obr. 1 - Konflikt mezi vybranými etickými principy. Vlastní zpracování

Tento obrázek znázorňuje protiklad hodnot, které lze připsat utilitaristické etice, s hodnotami etiky péče. Jak vidíme, většina z uvedených položek je proti několika najednou. Tento graf jasně znázorňuje etické dilema, kterému čelí novinář píšící článek o migrantech.

4. Uvádíme loajality.

Český novinář nese odpovědnost vůči:

1. Zaměstnavateli, u nějž pracuje;
2. Médiu, pro které pracuje;
3. Novinářům České republiky a zachování jejich dobré pověsti;
4. Publiku, pro které je obsah vytvářen;
5. České společnosti, která formuje společenský názor;
6. Uprchlíkům/Ukrajincům jako objektům zájmu.

5. Závěr

Princip utilitarismu bude nejvhodnější pro česká media a jejich publikum. Ale nebude úplně etický vůči ukrajinským uprchlíkům, které česká media zobrazují. Ve vztahu k Ukrajincům by byl platným princip etiky péče, který zároveň ve své čisté podobě nemůže být aplikovatelný v současné politické realitě.

Dle mého názoru by byl ideální variantou kompromis mezi těmihle dvěma etickými principy. Tím myslím vyvážením zájmů veřejnosti a etických ohledů na jednotlivce v zobrazované skupině. Tento kompromis by mohl umožnit novinářům plnit svou funkci informování veřejnosti, zároveň respektovat zákon, práva a důstojnost jednotlivců a minimalizovat možné negativní dopady své práce.

Na základě informací, uvedených výše jsem vymezila 10 zásad pro české novináře ve vztahu k uprchlíkům, migrantům nebo národnostním menšinám.

3.5 Desatero: Jak by novinář měl zobrazovat uprchlíky, migranty nebo národnostní menšiny

1. Novinář by se měl vyhnout zobecňování, stereotypizaci a šíření rasistických předpokladů.
2. Novinář by měl dávat prostor pro sebe prezentaci.
3. Novinář by měl být objektivní, vyhnout se vlastním stereotypům a předpokladům, a podávat pohled na situaci, o které píše, z několika stran.
4. Novinář by měl pracovat ve veřejném zájmu, ale mít respekt k lidské důstojnosti, popřípadě respektovat právo respondenta na anonymitu.

5. Novinář by měl být nestranný, ale může mít soucit a být solidární s lidmi, o kterých píše.
6. Novinář by neměl zdůrazňovat národnost člověka, pokud jeho jednání nebylo politicky motivováno nebo pokud jeho národnost nehraje podstatnou roli.
7. Novinář by měl používat korektní označení pro národnostní menšiny a vyhnout se používání hanlivých přezdívek.
8. Novinář může psát senzační zprávy, ale musí respektovat zákon a lidi, o kterých píše.
9. Novinář by neměl šířit dezinformace, bez ohledu na to, zda to prospívá nebo škodí skupině, o které píše.
10. Novinář by měl poskytnout politický, historický a sociální kontext, ve které představena skupina žije.

Praktická část této práce, jejíž cílovou skupinu jsou primárně ukrajinští migranti, je značným rozšířením celé problematiky. Ve svém mediálním výstupu jsem vymezila zásady vhodné komunikace s médii pro uprchlíky. Tato hlediska jsou k nalezení na podstránce s názvem „Rady“.

4 SPECIFIKA ZOBRAZOVÁNÍ UKRAJINSKÝCH UPRCHLÍKŮ

4.1 Ukrajinci v ČR před rokem 2022

Před rokem 2022 byla Česká republika domovem pro mnoho Ukrajinců, kteří do Česka přišli z různých důvodů, včetně hledání pracovních příležitostí, útěku před rusko-ukrajinskou válkou na východě Ukrajiny, která začala v roce 2014, nebo pro účely studia. Mnozí Ukrajinci v České republice pracovali v různých odvětvích většinou málo placených a která nevyžadovala vyšší vzdělání, jako jsou stavebnictví, zemědělství, průmysl, a také ve službách, jako jsou restaurace a hotely (dělali to, protože minimální evropský plat⁴⁹ převyšuje průměrný plat⁵⁰ na Ukrajině a ukrajinští občané místo povolání šli pracovat za minimální českou mzdu, a stále vydělávali více než doma). Někteří také podnikali nebo studovali na českých univerzitách. V roce 2021 bylo na území České republiky více než 94 000 Ukrajinců s pobytem v zemi nad 12 měsíců⁵¹.

Názor Čechů na Ukrajince se v průběhu let měnil, a to můžeme sledovat podle výzkumů veřejného mínění. Ještě v roce 2005 dotazovaní Češi hodnotili Ukrajinu a Ukrajince spíše jako nesympatické. Tehdy Ukrajinci žijící v Česku dostali 4,5 bodů a Ukrajina 4,3, kde 1 bod znamenal sympatii a bod 7 antipatii⁵². S postupem času se vztah Čechů k Ukrajincům zlepšoval.

---

⁴⁹ VZP, „Minimální mzda,“ <https://www.vzp.cz/platci/informace/obzrp/minimalni-mzda> [citováno 04. 04. 2024].

⁵⁰ UKRAJINSKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, „Середня заробітна плата за видами економічної діяльності по місяцях,“ https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html [citováno 04. 04. 2024].

⁵¹ ŘEDITELSTVÍ SLUŽBY CIZINECKÉ POLICIE, „Cizinci celkem podle státního občanství k 31. 12. 2021,“ https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/2112_c01t01.pdf/f6069e6c-25ef-4ab1-a786-0add7f59b6a4?version=1.0 [citováno 06. 04. 2024].

⁵² KUNŠTÁT, Daniel, *Náš vztah k jiným národům a národnostem*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2005, s. 1–2.

Začátek rusko-ukrajinské války v březnu roku 2014⁵³ se stal pro ČR nejsledovanější zahraničněpolitickou krizovou událostí za předchozích deset let. O dění na Ukrajině se tehdy zajímalo 64 % české veřejnosti. Většina respondentů odsuzovala Rusko a tehdejšího ukrajinského prezidenta Janukoviče. Pak zájem o rusko-ukrajinský konflikt postupně klesal a do roku 2022 se informace o jeho průběhu v médiích skoro nevyskytovaly. V roce 2021⁵⁴ byla Ukrajina umístěna Čechy v žebříčku sympatie už mezi „spíše sympatická“ a „neutrální“, a také dostala nejvyšší hodnotu sympatie (37 %) od počátku sledování v roce 1993.

4.2 Česká politika

Ze začátku totální invaze Ruska na Ukrajinu v únoru roku 2022 Česká republika stejně jako Evropská unie a členové Severoatlantické aliance jednotně vyjádřila odsouzení ruské invaze na Ukrajinu a podpořila Ukrajinu v tomto konfliktu. Česká vláda zaujala proukrajinský postoj. Předseda vlády ČR Petr Fiala se 27. února 2022 zúčastnil⁵⁵ na Václavském náměstí demonstrace na podporu Ukrajiny v reakci na ruský útok na Ukrajinu s projevem.

Protikladem současné české vládě jsou populisté.

Populisté⁵⁶ prezentují sebe jako zástupce „lidu“, jako morálně dobrou sílu proti „elitě“, ačkoli kritika elit sama o sobě nemusí být populismem. Jde

---

⁵³ BUCHTÍK, Martin, LEONTIYEVA, Jana, *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – březen 2014*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2014, s. 1–7.

⁵⁴ HANZLOVÁ, Radka, *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – listopad/prosinec 2021*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2021, s. 2.

⁵⁵ DENÍK N, „Český premiér Petr Fiala poděkoval demonstrantům na Václavském náměstí za odpor vůči invazi Ruska na Ukrajinu,“ <https://denikn.cz/minuta/821950/> [zveřejněno 27.02.2022, citováno 07. 04. 2024].

⁵⁶ ECPS, „Populism,“ <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/populism/> [citováno 05. 04. 2024].

o politickou strategii, která se zaměřuje na oslovování široké veřejnosti, často prostřednictvím emocí a jednoduchých řešení komplexních problémů. V moderní době se populismus stal významným faktorem v politickém diskurzu, ačkoli jeho vliv pro demokracii může být problematický. Populisté často oslabují nezávislé instituce, což může vést k demokratickému ústupu. V českém prostředí jsou nejznámějšími populisty bývalí prezidenti Václav Klaus a Miloš Zeman, bývalý premiér Andrej Babiš a také předseda hnutí SPD Tomio Okamura.

Na příkladu Tomia Okamury lze sledovat⁵⁷, jak se populismus projevuje v kontextu války na Ukrajině. Okamurová strana SPD založená v roce 2015, ze začátku přijala tvrdý protimuslimský, protiimigrační a euroskeptický diskurz. Jak již bylo napsáno dříve, v období, kdy vrcholila velká migrační krize, populismus SPD se údajně projevoval jako „hlas většinové společnosti“.

S nástupem ruské invaze na Ukrajinu se SPD obrátila k podpoře Ruska a využila ekonomických problémů v ČR, aby získala podporu voličů. Přestože se vyhýbala otevřenému proruskému postoji, bagatelizovala invazi a relativizovala odpovědnost Ruska. Tímto způsobem se snažila oslovit nespokojené voliče a mobilizovat je kolem svého populistického nativismu. Vládní strany reagovaly přijetím protiruského postoje a zdůrazněním potřeby mírového řešení, čímž se pokusily vytvořit protipól k populistickým silám. Důsledky války a politická reakce na ni mohou vést k další polarizaci mezi populistickými a antipopulistickými silami v zemi.

---

⁵⁷ HAVLÍK, Vlastimil, KLUKNAVSKÁ, Alena, „Our people first (again)! The impact of the Russia-Ukraine War on the populist Radical Right in the Czech Republic,“ in *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-Wing Populism in Europe*, ed. Gilles Ivaldi, Emilia Zankina, Brusel: European Center for Populism Studies, 2023, s. 91–101.

4.3 Stereotypy o Ukrajincích v Česku

Populisti nejčastěji oslovují nespokojené lidi a staví se proti oficiální pozici České vlády. Na příkladě níže uvedených screenshotů můžeme sledovat vliv populismu na vnímání Ukrajinců Čechy.

Většina představených komentářů byla pod příspěvkem SPD na sociální síti Facebook, další pod zprávami propagandistických a konspiračních médií. Podobné teze často kopírují ruskou propagandu, vytvářejí stereotypy o Ukrajincích v Česku a mohou vést k dehumanizaci Ukrajinců, a proto mohou být nebezpečné.

Obr. 2 - Koláž screenshotů, ukazující stereotypy o Ukrajincích. Zdroj: Facebook, vlastní zpracování

Na těchto screenshotech komentářů pod příspěvkem propagandistických médií či populistických politiků jasně vidíme nejrozšířenější stereotypy

o ukrajinských uprchlících za poslední tři roky: o ukrajinské mafii, alkoholismu, levné pracovní síle, fašismu atd. Podrobněji o jejich vzniku a platnosti jsem psala ve své praktické části na podstránce s názvem „Stereotypy“.

4.4 Vztah Čechů k Ukrajincům po začátku totální invaze

V průzkumech, které probíhaly od konce března do začátku května 2022, položilo Centrum pro výzkum veřejného mínění soubor otázek týkajících se postojů české veřejnosti k válce a přijímání uprchlíků z Ukrajiny. Většina dotazovaných souhlasila nebo spíše souhlasila s finanční podporou Ukrajiny a diplomatickým tlakem na Ruskou federaci. Na jaře 2022 také bylo 27 % respondentů rozhodně pro přijetí uprchlíků z Ukrajiny, 48 % spíše pro, 15 % spíše proti a 8 % dotázaných rozhodně proti.⁵⁸

Tak velký nesoulad s ukazateli z roku 2015, když šlo o muslimy (viz druhá kapitola), je způsoben několika faktory. Patří mezi ně podobnost ukrajinské a české kultury a náboženství, traumatická zkušenost České republiky s Ruskem, vyvolaný kvůli tomu pocit solidarity a také skutečnost, že velká část Čechů znala Ukrajince, kteří do Česka migrovali za pracovními účely (a proto na rozdíl od lidí přicházejících z Blízkého východu, s Ukrajinci již zkušenosti měli).⁵⁹ Podle toho lze usoudit, že v roce 2022 česká společnost Ukrajince většinou podporovala.

---

⁵⁸ ČERVENKA, Jan, *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků z Ukrajiny – jaro 2022*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2022, s. 3.

⁵⁹ KOVALOVA, Maryna, *Comparison of the image of Muslim refugees from the Middle East from 1989 until 2022 and refugees from Ukraine during the full-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine from February 2022 in the Czech media*, s. 7–9.

Na podzim roku 2023, když proběhlo dotazování o sympatiích k různým zemím⁶⁰, objevilo se, že hodnota Ukrajiny výrazně klesla: 21 % oproti 37 % v roce 2021. I když soudě podle průzkumu sympatie Čechů ke každé ze zastoupených zemí poklesly. I přes to 56 % českých občanů stále souhlasilo s přijímáním uprchlíků z Ukrajiny, což je také menší počet oproti březnu v roce 2022.

Tyto změny jsou pravděpodobně způsobeny ekonomickou krizí v důsledku války na Ukrajině a přechodem velkého množství Ukrajinců ze statusu uprchlíka do statusu migranta.

4.5 Analýza článků

V předchozí kapitole jsem vymezila zásady pro zobrazování uprchlíků a migrantů v médiích. Dále budu analyzovat články o Ukrajincích v českých médiích, ve kterých některá z těchto kritérií nesplňují, abych je označila za dostatečně etické.

Pro analýzu jsem vybrala právě ty články, které o ukrajinských migrantech informovaly, tedy neměly žádný nebo téměř žádný vojenský kontext. Na příkladu vybraných článků různého typu bych chtěla demonstrovat, k jakým manipulacím se mohou česká média vědomě či nevědomě uchýlovat.

Problémy s etikou se mohou vyskytovat jak v alternativních a bulvárních médiích, tak i v tradičních. Proto jsem si vybrala jako příklady články z různých druhů portálů.

Na portálu Anopress jsem hledala články mezi online publikacemi, které byly zveřejněné za posledních 3 roky. Vyhledávána byla slovní spojení jako:

---

⁶⁰ ČERVENKA, Jan, *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – podzim 2023*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2023, s. 1–2.

Ukrajinci AND kriminalita a Ukrajinec AND vražda. Zvolila jsem si takové výrazy, protože kriminalita je něco, co lidé často spojují s cizinci a migranty, a vražda je jedním z nejzávažnějších zločinů, proto je téma zabití hodně citlivé.

1. „Ukrajinci AND kriminalita“

Na požadovaný dotaz jsem obdržela přes 900 výsledků, kde se často o Ukrajincích psalo jako o obětech než pachatelích. Avšak jsem zvolila nejpopulárnější problémy s etikou, které se vyskytovaly. Mezi nimi jsou:

A) Nepřiměřené zdůraznění ukrajinské národnosti pachatelů

Články diskusního portálu Parlamentní listy, který je často spojován s výše zmíněným Tomio Okamurou a různými odborníky a je hodnocen jako dezinformační medium, mají jeden společný problém v kontextu informování o kriminalitě Ukrajinců: zdůrazňují ukrajinskou národnost u přestupku a trestných činů, i když to vůbec nehraje žádnou roli. Důvodem je senzačnost i atraktivita národnosti pachatelů.⁶¹ To jen podporuje stereotyp o tom, že Ukrajinci jsou nebezpeční.

---

⁶¹ PARLAMENTNÍ LISTY.CZ, „3 promile měl Ukrajinec při bouračce. „Každý týden něco.“ Hrozí msta,“ <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/armada-police/3-promile-mel-Ukrajinec-pri-bouracce-Kazdy-tyden-neco-Hrozi-msta-744557> [zveřejněno 17. 10. 2023, citováno 15. 03. 2024].

Obr. 3 - Nepřiměřené zdůraznění ukrajinské národnosti pachatele trestního činu.

Zdroj: parlamentnilisty.cz

B) Angažovanost autorů

Na portálu je také věnován prostor blogům a názorovým článkům populistů, většinou od strany SPD, kteří podporují stereotypy o tom, že Ukrajinci jsou nacisté, uprchli před válkou především muži, kteří nechtějí bránit Ukrajinu a přes to jim čeští politici věnují větší pozornost než svým občanům (typický populistický protiklad „elit“ a „lidu“).⁶² Takové materiály zpochybňují kvalitu portálu. Tyto blogy totiž dokážou otevřeně lhát a manipulovat, aniž by daly čtenáři prostor k utvoření si vlastního názoru. V důsledku toho se v publiku vytváří falešný dojem o různých situacích, které se například mohou projevat jako komentáře na sociálních sítích, které jsem uvedla jako příklad výše.

⁶² KRUMER, Vladislav, „Co se to u nás děje? Převážně převrácené hodnoty prezentuje Fialova vláda,“ <https://www.parlamentnilisty.cz/profil/PaedDr-Vladislav-Krumer-155303/clanek/Co-se-to-u-nas-deje-Prevazne-prevracene-hodnoty-prezentuje-Fialova-vlada-133893> [zveřejněno 10. 03. 2024, citováno 15. 03. 2024].

Ukrajínští migranti podporují verbálně Ukrajinu na manifestacích v Praze, namísto toho aby na Ukrajině muži bojovali, a ženy s dětmi a starými lidmi přesunuli do západních částí Ukrajiny kde se nebojuje, a tam se o ně starala jejich vláda a spoluobčané. Tam jim taky můžeme konkrétně a kontrolovaně pomoci. Jinak se sem přestěhuje značná část Ukrajinců za lepším a současný kolaps rozpočtu, který je i díky migraci, se bude zvětšovat. Při tom na dva miliony našich občanů žije na pokraji chudoby. Něco by jim taky mohl dát Zelenský ze svého konta, prodat vily které si nechal z peněz pochybně získaných postavit, ty dát potřebným a do západní části přesunutým občanům. Taky by měl zatočit s mafiány a s korupcí, která je na Ukrajině rozlehlá, a zlikvidovat nacismus a nacisty. Obilí a další vyvázejí, takže o jídlo tam nouze není. Ty statisíce u nás, z nichž značná část přišla za lepším za štědrými dávkami a léčením zdarma žijí na úkor našich občanů, ale především seniorů a důchodců, tak poslat domů. Právo na azyl by měli mít pouze

Obr. 4 - Zaujatost autora vůči Ukrajincům. Zdroj: parlamentnilisty.cz

C) Nesouvislost obrazů a textu

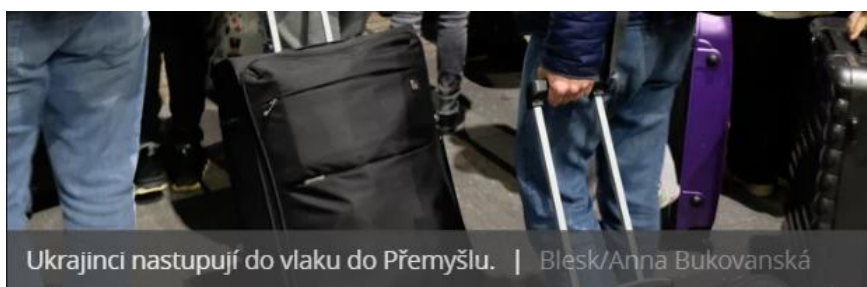
U Blesku je vidět proukrajinské postavení a jako bulvární medium má potřebu vyvolávat pocity, a proto klade důraz na vizuální materiál. Ale i přes proukrajinské postavení potřebuje senzaci a občas „hraje na pocity“ čtenářů. Například zde, když se v článku píše, že ruská agrese ovlivnila bezpečnostní situaci v Česku, jako vizuální materiál jsou používány fotografie Ukrajinců, kteří jsou na cestě do Česka. I když se tam píše o ruské agresi, když čtenář vidí na fotografii spoustu Ukrajinců, kteří utíkají do Česka, má dojem, že tou hrozbou jsou právě oni⁶³:

---

⁶³ BLESK.CZ, „Ruská agrese zásadně ovlivnila bezpečnostní situaci v Česku, říkají elitní kriminalisté,“ <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/747143/ruska-agrese-zasadne-ovlivnila-bezpecnostni-situaci-v-cesku-rikaji-ELITNI-KRIMINALISTE.html> [zveřejněno 29.06.2023, citováno 15. 03. 2024].

Ruská agrese zásadně ovlivnila bezpečnostní situaci v Česku, říkají elitní kriminalisté

Obr. 5, 6 - Nesouvislost obrazů a textu článku. Zdroj: blesk.cz

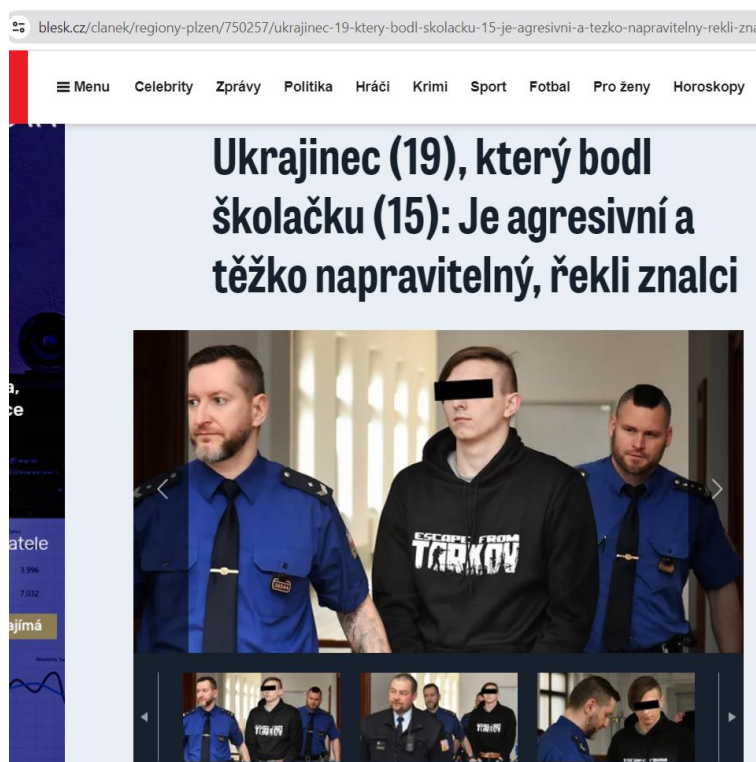
2. „Ukrajinec AND vražda“

Na tento dotaz bylo nalezeno téměř 3 700 článků, tak jsem se rozhodla přidat do vyhledávání operátory, které z vyhledávání vyloučí články o Rusku a Izraeli. Finální hledání proto vypadalo takto: Ukrajinec AND vražda NOT Rusko NOT ruský NOT Izrael.

U konkrétního trestného činu ve spojení s Ukrajinцем se v médiích objevily podobné chyby:

A) Nepřiměřené zdůraznění ukrajinské národnosti pachatelů

Mezi 1100 nalezenými články většina médií v názvu článku o vraždě, kterou spáchal Ukrajinec, používala slovo „cizinec“. V následujících⁶⁴ případech je zřejmé, že autoři chtěli senzaci, proto jsou v názvu článku informace, že zločin spáchal Ukrajinec, i když v těchto konkrétních případech etnicita pachatelů nehraje podstatnou roli, a vražda není politicky odůvodněna.

Obr. 7 - Nepřiměřené zdůraznění ukrajinské národnosti pachatele trestního činu.

Zdroj: blesk.cz

⁶⁴ BLESK.CZ, „Ukrajinec (19), který bodl školačku (15): Je agresivní a těžko napravitelný, řekli znalci,“ <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-plzen/750257/ukrajinec-19-ktery-bodl-skolacku-15-je-agresivni-a-tezko-napravitelny-rekli-znalci.html> [zveřejněno 17. 10. 2023, citováno 15. 03. 2024].

⁶⁵ PRAŽSKÁ DRBNA, „Ukrajinec v Praze ubodal soka a uřízl mu penis. Soud ho potrestal 18 lety vězení a vyhoštěním,“ <https://prazska.drba.cz/z-kraje/praha-10/14380-ukrajinec-v-praze-ubodal-soka-a-urizl-mu-penis-soud-ho-potrestal-18-lety-vezeni-a-vyhostenim.html> [zveřejněno 05. 04. 2024, citováno 06.04.2024].

🏠 > Krimi > Ukrajinec v Praze ubodal soka a uřízl mu penis. Soud ho potrestal 18 lety vězení a vyhoštěním

Ukrajinec v Praze ubodal soka a uřízl mu penis. Soud ho potrestal 18 lety vězení a vyhoštěním

Obr. 8 - Nepřiměřené zdůraznění ukrajinské národnosti pachatele trestního činu.

Zdroj: prazska.drbna.cz

B) Ignorování presumpce nevinny

Portál Seznam zprávy v červnu 2023 psal⁶⁶ o Ukrajinci, který zabil Roma, přičemž presumpce nevinny v perexu byla ignorována (v době zveřejnění ještě neproběhlo soudní řízení, bez toho by média neměla podobné informace zveřejnovat). V perexu nebylo uvedeno, že Ukrajinec je z vraždy pouze podezřelý, i když to dále v článku zmíněno bylo. Soud s Ukrajinцем se konal 22. března 2024, v důsledku čehož byl podezřelý zproštěn obžaloby

⁶⁶ SVOBODA, Tomáš, „Vražda v Brně hrotí protiukrajinské nálady. Romové plánují demonstraci,“ <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-vrazda-v-brne-hroti-protiukrajinske-nalady-romove-planuji-demonstraci-232434> [zveřejněno 12. 06. 2023, citováno 05. 03. 2024].

a jeho jednání bylo kvalifikováno jako sebeobrana⁶⁷, což autoři článku v době jeho publikace nemohli předvídat.

12. 6. 2023 19:23

AKTUALIZOVÁNO · 13. 6. 2023 11:56

Cizinec zřejmě ukrajinské národnosti v Brně poblíž přehrady pobodal dva muže, třiatřicetiletý romský mladík na následky zranění zemřel. Kvůli tragédii se chystá demonstrace, chtějí ji zneužít nacionalisté.

Obr. 9 - Ignorování presumpce neviny. Zdroj: seznamzpravy.cz

---

⁶⁷ KOZELKA, Petr, „Ukrajince souzeného za smrt Roma zprostiti obžaloby,“ <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-ukrajinec-zprosten-obzaloby-40465153> [zveřejněno 22. 03. 2024, citováno 23. 03. 2024].

5 MEDIÁLNÍ VÝSTUP

Praktickou částí práce je multimediální web pro Ukrajinské uprchlíky „Jak komunikovat s médii v Česku“ vytvořený ve Wix Studio pod vedením Mgr. Veroniky Müllerové. Jako mediální výstup jsem si zvolila multimédia, protože jsem chtěla využít své znalosti nabyté během studia v různých ateliérech: grafiky, textu, audiovize, webové tvorby a samozřejmě multimédii.

Web obsahuje 6 stránek: Home, Manipulace, Média ČR, Stereotypy, Etika, Rady a je představený v češtině a ukrajinštině. Účelem těchto stránek je seznámit ukrajinského uprchlíka s médii v Česku, ukázat, jak a proč může docházet k manipulacím ze strany českých novinářů, a poradit, jak komunikovat s českými médii tak, aby to bylo efektivní pro obě strany.

Teoretická a praktická část práce zde jednoznačně korespondují: v teoretické části jsem vytvořila zásady o tom, jak by novinář měl zobrazovat ukrajinské uprchlíky, aby to bylo etické, a v praktické části jsem vymyslela návod pro Ukrajince, jak by naopak oni měli ze strany respondenta komunikovat s médii v České republice.

Odkaz na mediální výstup: <https://marishakovalova.wixstudio.io/ua-in-cr>

ZÁVĚR

Práce na tomto bakalářském projektu byla velice obohacující, protože mi poskytla pohled na problematiku etického zobrazování ukrajinských uprchlíků v médiích jak z pohledu novináře, tak ze strany ukrajinského uprchlíka.

V první kapitole jsem se zabývala rozbořem pojmů stereotypizace a dehumanizace v kontextu mediálního zpracování. Vysvětlila jsem, jak tyto procesy ovlivňují vnímání skupin lidí ve společnosti a jak mohou vést k diskriminaci či xenofobii. Poukázala jsem na to, že stereotypizace je často používána médii k jednoduššímu a účinnějšímu sdělení informací, avšak zároveň může být nebezpečná a vést k dehumanizaci a nenávisti vůči zobrazovaným skupinám.

Ve druhé kapitole mé práce jsem se zaměřila na rešerši toho, jak česká média prezentují migranty a národnostní menšiny.

Třetí kapitola byla věnována funkcím a etice žurnalistiky. Využila jsem metodu Potterbox ke zkoumání problematiky zobrazování uprchlíků v médiích a k identifikaci etických dilemat, kterým čelí novinář během své práce. Došla jsem k závěru, že pro českého novináře při zobrazování migrantů a národnostních menšin bude nejlepší dosáhnout určitého kompromisu mezi dvěma etickými principy, jako jsou utilitarismus a etika péče a vysvětlila jsem proč.

Ve čtvrté kapitole mé práce jsem se zaměřila na postoj české společnosti k Ukrajincům před rokem 2022 a po totální invaze Ruska na Ukrajinu. Psala jsem také o změnách ve vnímání a postojích Čechů k této národnostní skupině v důsledku uprchlické krizi způsobené ruskou agresí. Dále jsem zkoumala různé typy článků, píšící o Ukrajincích ve souvislosti

s tématem kriminality a identifikovala jsem etické problémy spojené s jejich zpracováním.

Poslední kapitola byla věnována mediálnímu výstupu a jeho propojenosti s teoretickou částí práce.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Kovalova Maryna

Název fakulty a katedry: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra komunikačních studií

Název bakalářského projektu: Etika zobrazování ukrajinských uprchlíků

Jméno vedoucího bakalářského projektu: doc. MgA. Jan Motal, Ph.D.

Počet stran: 55

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 7

Rok obhajoby: 2024

Klíčová slova: Ukrajinci, uprchlíci, etika, mediální obraz

Bakalářský projekt s názvem Etika zobrazování ukrajinských uprchlíků má za úkol rozklíčovat problémy stereotypizace a dehumanizace v českých médiích ve vztahu k migrantům a národnostním menšinám. Hlavním cílem práce je vytvoření zásad pro etickou reprezentaci ukrajinských uprchlíků v českých médiích s využitím odborné literatury a analýza článků zveřejněných v letech 2022–2024, kde jsou Ukrajinci představováni v souvislosti s kriminalitou. Teoretickou část práce doplňuje mediální výstup, který má za cíl vzdělávat ukrajinské uprchlíky a migranty v zásadách vhodné komunikace směrem k médiím.

ABSTRACT

Author's surname and first name: Kovalova Maryna

Name of the faculty and study programme: The Sts. Cyril and Methodius Faculty of Theology, Palacký University in Olomouc, Ethics and Culture in Media Communication

Title of bachelor project: The Ethics of portraying Ukrainian refugees

Name of the supervisor of the bachelor project: doc. MgA. Jan Motal, Ph.D.

Number of pages: 55

Number of appendices: 0

Number of titles of literature used: 7

Year of defence: 2024

Keywords: Ukrainians, refugees, ethics, media image

Bachelor project called The Ethics of portraying Ukrainian refugees is designed to dissect the problems of stereotyping and dehumanization in the Czech media in relation to migrants and national minorities. The main aims of the thesis are to establish principles for ethical representation of Ukrainian refugees in the Czech media with using the literature and to analyze articles published in 2022-2024, where Ukrainians are represented in relation to criminality. The theoretical part of the thesis is complemented by media output, which aims to educate Ukrainian refugees and migrants in the principles of appropriate communication towards the media.

BIBLIOGRAFIE

Monografie

1. BROUČEK, Stanislav, *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR: první část (kráceno)*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003.
2. BROUČEK, Stanislav, *Imigrace, adaptace, majorita: Český pohled na Vietnamce: (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamstvi)*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003.
3. BUCHTÍK, Martin, *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků září 2015*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2015.
4. BUCHTÍK, Martin, LEONTIYEVA, Jana, *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – březen 2014*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2014.
5. ČERVENKA, Jan, *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků z Ukrajiny – jaro 2022*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2022.
6. ČERVENKA, Jan, *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – podzim 2023*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2023.
7. HANZLOVÁ, Radka, *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – listopad/prosinec 2021*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2021.
8. HELD, Virginia, *Etika péče*, Praha: Filosofia, 2015.
9. CHRISTIANS, Clifford, FACKLER, Mark, KRESHEL, Peggy, RICHARDSON, Kathy, WOODS, Robert, *Media Ethics. Cases and Moral Reasoning*, New York: Routledge, 2017.
10. KUNŠTÁT, Daniel, *Náš vztah k jiným národům a národnostem*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2005.

11. MCQUAIL, Denis, *Úvod do teorie masové komunikace*, Praha: Portál, 2009.
12. POSPĚCH, Pavel, JUREČKOVÁ, Adéla, *Ve středu pozornosti: Mediální pokrytí tématu migrace v České republice, Estonsku a na Slovensku*, Praha: Člověk v tísni, 2019.
13. RUSS-MOHL, Stephan, BAKIČOVÁ, Hana, *Žurnalistika*, Praha: Grada Publishing, 2005.
14. SANDEL, Michael, *Spravedlnost: Co je Správné dělat*, Praha: Karolinum, 2022.
15. TOPINKA, Daniel, *Muslimové v Česku*, Brno: Barrister & Principal, 2016.

Články

16. HASLAM, Nick, „*Dehumanization: An Integrative Review*“ *Personality and Social Psychology Review* 10(3):252–264.
17. HASLAM, Nick, LOUGHNAN, Steve, „*Dehumanization and Infrahumanization*,“ *Annual Review of Psychology*, 65(2014): 399–423.
18. HAVLÍK, Vlastimil, KLUKNAVSKÁ, Alena, „Our people first (again)! The impact of the Russia-Ukraine War on the populist Radical Right in the Czech Republic,“ in *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-Wing Populism in Europe*, ed. Gilles Ivaldi, Emilia Zankina, Brusel: European Center for Populism Studies, 2023, s. 91–101.
19. MOTAL, Jan, „*Dehumanization of Refugees in Media as a Case of Moral Disengagement*,“ *Ethics & Bioethics (in Central Europe)*, 5(2015): 183–196.
20. SKOROSHOD, Kateryna, „*Особливості дегуманізації в умовах гібридної війни: на прикладі ставлення населення до російських солдатів – учасників російсько-української війни*,“ *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*, 4(2021): 23–32.

Akademické práce

21. BARTUŇKOVÁ, Tereza. *Reprezentace Vietnamců v českém tisku*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. 2009.
22. KOUTECKÁ, Dana. *Stereotypy a stereotypizace jako téma mediální výchovy*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2016.
23. KOVALOVA, Maryna. *Comparison of the image of Muslim refugees from the Middle East from 1989 until 2022 and refugees from Ukraine during the full-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine from February 2022 in the Czech media*. Seminární práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta. 2022.
24. VOTAVOVÁ, Jitka. *Romové jako mediální téma*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. 2015.

Internetové zdroje

25. DENÍK N, „Český premiér Petr Fiala poděkoval demonstrantům na Václavském náměstí za odpor vůči invazi Ruska na Ukrajinu,“ <https://denikn.cz/minuta/821950/> [zveřejněno 27. 02. 2022, citováno 07. 04. 2024].
26. DLUBALOVÁ, Klára, „V České republice je aktuálně 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny,“ <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx> [citováno 24. 12. 2023].
27. ECPS, „Populism,“ <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/populism/> [citováno 05. 04. 2024].
28. JIRÁK, Jan, „O stereotypch v médiích aneb Svět, který vidí média. Národní pedagogický institut České republiky,“ <https://clanky.rvp.cz/clanek/284/O->

- [STEREOTYPECH-V-MEDIICH-ANEBSVET-KTERY-VIDI-MEDIA.html](https://www.novinky.cz/clanek/krimi-ukrajinec-zprosten-obzaloby-40465153)
[zveřejněno 13. 09. 2005, citováno 14. 12. 2023].
29. KOZELKA, Petr, „Ukrajince souzeného za smrt Roma zprostili obžaloby,“
<https://www.novinky.cz/clanek/krimi-ukrajinec-zprosten-obzaloby-40465153> [zveřejněno 22. 03. 2024, citováno 23. 03. 2024].
30. MEZINÁRODNÍ FEDERACE NOVINÁŘŮ, „Global Charter of Ethics for Journalists,“
<https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists> [citováno 09. 04. 2024].
31. MOTAL, Jan, „Odlidštění,“ <https://revueprostor.cz/jan-motal-odlidsteni>
[citováno 02. 12. 2023].
32. ŘEDITELSTVÍ SLUŽBY CIZINECKÉ POLICIE, „Cizinci celkem podle státního občanství k 31. 12. 2021,“
https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/2112_c01t01.pdf/f6069e6c-25ef-4ab1-a786-0add7f59b6a4?version=1.0 [citováno 06. 04. 2024].
33. SYNDIKÁT NOVINÁŘŮ ČESKÉ REPUBLIKY, „Etický kodex,“
<https://www.syndikat-novinaru.cz/o-nas/etika/eticky-kodex/> [citováno 29. 03. 2024].
34. UKRAJINSKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ПТОУКНІВ ІНСТІТУТ ПРО ДЕМОГРАФІЮ А СОЦІАЛНІ СТУДІА НАРОДНІ АКАДЕМІЕ ВІД УКРАЇНИ, „Чисельність населення по регіонах (за оцінкою) на 1 лютого 2022 року та середня чисельність у січні 2022 року,“
http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp
[zveřejněno 01. 02. 2022, citováno 07. 12. 2023].
35. UKRAJINSKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, „Середня заробітна плата за видами економічної діяльності по місяцях,“
https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html [citováno 04. 04. 2024].

36. UNHCR, „Uprchlíci“ a „migranti,“ <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html> [citováno 04. 04. 2024].
37. UNHCR, „Reporting on Migration and Refugees,“ <https://www.unhcr.org/see/wp-content/uploads/sites/57/2022/01/Izvjestavanje-o-migracijama-Eng-rev5.pdf> [citováno 04. 04. 2024].
38. UNHCR, „Global Trends Report 2022,“ <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022> [citováno 07. 12. 2023].
39. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, „Romská národnostní menšina,“ <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/> [zveřejněno 21. 10. 2022, citováno 05. 03. 2024].
40. VODOCHODSKÝ, Ivan, „Romové v neklidné době,“ <https://www.newtonmedia.cz/romove-v-neklidne-dobe/> [zveřejněno 27. 09. 2013, citováno 04. 04. 2024].
41. VZP, „Minimální mzda,“ <https://www.vzp.cz/platci/informace/obzp/minimalni-mzda> [citováno 04. 04. 2024].

Analyzované články

42. PARLAMENTNÍ LISTY.CZ, „3 promile měl Ukrajinec při bouračce. „Každý týden něco.“ Hrozí msta,“ <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/armada-policie/3-promile-mel-Ukrajinec-pri-bouracce-Kazdy-tyden-neco-Hrozi-msta-744557> [zveřejněno 17. 10. 2023, citováno 15. 03. 2024].
43. KRUMER, Vladislav, „Co se to u nás děje? Převážně převrácené hodnoty prezentuje Fialova vláda,“ <https://www.parlamentnilisty.cz/profilu/PaedDr-Vladislav-Krumer-155303/clanek/Co-se-to-u-nas-deje-Prevazne->

[prevracene-hodnoty-prezentuje-Fialova-vlada-133893](#)

[zveřejněno 10. 03. 2024, citováno 15. 03. 2024].

44. BLESK.CZ, „Ruská agrese zásadně ovlivnila bezpečnostní situaci v Česku, říkají elitní kriminalisté,“ <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/747143/ruska-agrese-zasadne-ovlivnila-bezpecnostni-situaci-v-cesku-rikaji-ELITNI-KRIMINALISTE.HTML> [zveřejněno 29. 06. 2023, citováno 15. 03. 2024].
45. BLESK.CZ, „Ukrajinec (19), který bodl školačku (15): Je agresivní a těžko napravitelný, řekli znalci,“ <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-plzen/750257/ukrajinec-19-ktery-bodl-skolacku-15-je-agresivni-a-tezko-napravitelny-rekli-znalci.html> [zveřejněno 17. 10. 2023, citováno 15. 03. 2024].
46. PRAŽSKÁ DRBNA, „Ukrajinec v Praze ubodal soka a uřízl mu penis. Soud ho potrestal 18 lety vězení a vyhoštěním,“ <https://prazska.drbn.cz/zkraje/praha-10/14380-ukrajinec-v-praze-ubodal-soka-a-urizl-mu-penis-soud-ho-potrestal-18-lety-vezeni-a-vyhostenim.html> [zveřejněno 05. 04. 2024, citováno 06. 04. 2024].
47. SVOBODA, Tomáš, „Vražda v Brně hrotí protiukrajinské nálady. Romové plánují demonstraci,“ <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-vrazda-v-brne-hroti-protiukrajinske-nalady-romove-planuji-demonstraci-232434> [zveřejněno 12. 06. 2023, citováno 05. 03. 2024].

Právní předpisy

48. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
49. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.